

Katolícka sociálna náuka – zdroj a predpoklad formovania novej ekonómie

Ján Glos

Úvod

Základom vzniku a vývoja katolíckej sociálnej náuky je sociálne kresťanské učenie Katolíckej cirkvi, ktoré historicky predbiehalo jej vznik a vytvorilo podmienky pre jej ďalší rozvoj.

Katolícka sociálna náuka je v porovnaní s „ekonómiou“ mladšou vedou, ale kresťanské sociálne učenie je omnoho staršie. Vzniklo po zmŕtvychvstaní Ježiša Krista, ktorý založil „Cirkev“ vymenovaním sv. Petra za hlavu cirkvi a za svojho námestníka na zemi.

Kresťanské sociálne učenie nadväzuje na Kristovo učenie a začalo sa rozvíjať v staroveku v tzv. Jeruzalemskom spoločenstve. Ďalší medzník v jeho vývoji predstavuje obdobie raného stredoveku v dielach cirkevných otcov a mimoriadne sa rozvinulo v stredoveku v škole scholastikov pod vedením sv. T. Akvinského a vyvrcholilo v dielach významných kresťanských utopických socialistov.

Katolícka sociálna náuka vznikla však omnoho neskôr, až na sklonku XIX. storočia, vydaním prvej sociálnej encykliky „Rerum novarum, ktorú napísal pápež Lev XIII. v r. 1891. Hoci táto náuka nadobudla v sociálnej oblasti rozhodujúce postavenie, vedľa nej sa rozvíja aj kresťanské sociálne učenie.

Hoci viacerí katolícki publicisti považujú katolícku sociálnu náuku a kresťanské sociálne učenie za identické, domnievame sa, že tieto nemožno stotožňovať. Podstatný rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že zatiaľ čo katolícka sociálna náuka má charakter samostatnej vednej disciplíny, kresťanské sociálne učenie sa zaoberá skúmaním spoločenského života z hľadiska jeho mravnej podoby a slúži praxi. Ono sa vo väčšej miere zaoberá hodnotiacimi kritériami života, direktívami a programami sociálnej činnosti.

Katolícka sociálna náuka je osobitnou vedou a na rozdiel od svetských sociálno-ekonomických doktrín je založená na viere a v nej hľadá východiská na riešenie sociálnych problémov. Ťažisko jej vedeckej činnosti je zamerané na vydávanie sociálnych encyklik, ktoré majú význam nielen pre veriacich, ale aj pre celé ľudstvo.

1. Vznik a vývoj kresťanského sociálneho učenia

– 42 – Základ kresťanského sociálneho učenia položil Ježiš Kristus svojím životom, smrťou a svojím zmŕtvychvstaním. Po svojom vzkriesení založil Cirkev ustanovením apoštola Petra za jej hlavu a vymenovaním ho za svojho nástupcu na zemi.

V rámci kresťanského sociálneho učenia sa názory prvých kresťanov rozvíjali v tzv. Jeruzalemskom spoločenstve, o ktorom sv. Pavol apoštol v Skutkoch apoštolských uvádza: „Veriaci ostávali pospolu a všetky veci mali spoločné. Predávali svoje pozemky a majetky a získané peniaze kládli k nohám apoštolov, ktorí ich rozdeľovali medzi všetkých, kto ako potreboval. Po domoch lámali chlieb a s radosťou a úprimným srdcom prijímali pokrm.“ (SA, verš 44, s. 313 – 314)

Vo vysvetlivke k tomuto veršu sa uvádza: „Veriaci nepovažovali seba za neobmedzených vlastníkov svojho majetku, ale len jeho užívateľov – správcov. Núdznym veriacim udeľovali hojné podpory a v tomto zmysle boli ich majetky spoločné. Boli presvedčení, že si majú navzájom pomáhať a nemajú seba považovať za absolútnych vlastníkov svojho majetku.“ (tamtiež, s. 318)

Vzhľadom k tomu, že v Jeruzalemskom spoločenstve niektorí veriaci zneužívali dobrotu iných a odmietali pracovať, sv. Pavol vo svojom druhom liste Solúnčanom na ich adresu píše: „Viete, v čom a ako nás máte nasledovať. My sme u Vás nežili neporiadne a ani sme chleba nikoho zadarmo nejedli, ale sme dňom i nocou namáhavo robili, len aby sme nikomu z vás neboli na ťarchu. A to nie preto, akoby sme na to nemali právo, ale aby sme vám seba dali za príklad. Počúvame, že medzi vami žijú neporiadni, ktorí nič nerobia, len darebáčia. A vy bratia neochabujte a robte dobre ... Kto nechce pracovať, nech ani nej!“ (SA, 1 – 5, 7 – 14, s. 561 – 2)

V ďalšom liste Efezanom píše: „Pracuj poctivo vlastnými rukami, pracuj viac a znásob svoje snaženie a vyprodukuješ viac, aby si mohol konať dobro a viac rozdávať tým, ktorí trpia núdzou a ktorí to najviac potrebujú.“ (preklad z lat. textu, SA, v. 4/28)

2. Vývoj kresťanského sociálneho učenia v stredoveku

Vývoj názorov kresťanského sociálneho učenia v stredoveku prebiehal v troch fázach:

2.1 Do prvej fázy kresťanského sociálneho učenia patria názory významných cirkevných otcov v období raného stredoveku, a to názory sv. Augustína, sv. Bazila, sv. Ambróza, sv. Chryzostoma, sv. Gregora Veľkého, sv. Alberta Veľkého a ďalších.

V rámci kresťanského sociálneho učenia všetci venovali mimoriadnu pozornosť starostlivosti o chudobných a núdznych. Svoju starostlivosť zdôvodnili takto: „To, čo dáš chudobnému, nie je časťou tvojho vlastníctva, ale je to majetok, ktorý mu len vraciaš. Jedná sa o spoločný majetok, ktorý bol daný do užívania všetkým a z ktorého sa omylom tešíš len ty. Dať núdznym to, čo potrebujú, znamená vrátiť im len to, čo im právom patrí a vôbec neznamená, že dávaš z vlastného. Jedná sa len o čin spravodlivosti a nie o skutok milosrdenstva“. (Lubichová. Ch.: List pápežovi, Rím 1996).

2.2 Do druhej fázy kresťanského sociálneho učenia patria názory predstaviteľa „Školy scholastikov“ sv. T. Akvinského, ktorý ich uvádza vo svojom rozsiahlom diele „Summa theologica“. V ňom dokázal spojiť a zharmonizovať aristotelovskú filozofiu s kresťanskou teológiou a vytvoril tzv. „Tomistickú syntézu“.

Sv. Tomáš Akvinský vo svojom diele komplexne rozpracoval nielen názory kresťanského sociálneho učenia, ale aj mnohé ekonomické názory. Z nich za najvýznamnejšie považujeme: teórie hodnoty, vlastníctva, štátu, výmeny, spravodlivej ceny, spravodlivej mzdy a mnohé iné. Medzi nimi významné miesto zaujíma teória a obhajoba súkromného vlastníctva, ktoré považuje za prirodzené právo človeka. Na rozdiel od názorov prvých kresťanov, ktorí odmietali súkromné vlastníctvo ako hriech, zdôvodnil nutnosť a význam súkromného vlastníctva a jeho zlučiteľnosť s kresťanstvom.

V súvislosti s riešením otázky práva na súkromné vlastníctvo zdôrazňuje jeho spoločenskú funkciu a píše: „Výrobné prostriedky však nesmú byť vlastnené tak, aby stáli proti práci. Tieto nemôžu byť vlastnené len pre ich vlastnenie, lebo jediný skutočný dôvod ich vlastnenia, a to tak súkromného, verejného, ba aj kolektívneho je, aby slúžili práci.“ (T.A., zv. II., q 66, aa. 2, 6, l 34)

Veľkú zásluhu na rozpracovaní jeho názorov majú aj jeho nasledovníci – scholastici a osobitne učitelia na španielskej univerzite „Salamanka“, z ktorých uvádzame aspoň niektorých: Giles Lassines, ktorý vyriešil problém úroku, J. Bodin, ktorý ako prvý rozpracoval kvantitatívnu teóriu peňazí, ale aj M. de Navarro a D. de Sato, ktorí ako prví rozpracovali subjektívnu teóriu hodnoty.

2.3 Do tretej fázy vývoja názorov kresťanského sociálneho učenia patria názory kresťanských utopických socialistov.

Medzi nimi významné miesto zaujíma sv. T. Morus, ktorý vo svojom diele „Utópia“ v prvej časti ostro kritizuje nespravodlivé usporiadanie anglickej spoločnosti formou rozhovoru s neznámym námorníkom, ktorý sa vrátil z ďalekej plavby, popisuje spravodlivejšie usporiadanie spoločnosti na neznámom ostrove.

Významné miesto medzi kresťanskými utopickými socialistami zaujíma aj taliansky kňaz T. Campanella, ktorý svoje kritické názory na vtedajšiu taliansku spoločnosť popisuje v diele „Slniečny štát“, v ktorom súčasne charakterizuje spravodlivejšie usporiadanie ľudskej spoločnosti.

Medzi kresťanskými utopickými socialistami mali významné postavenie aj francúzski myslitelia, z ktorých uvádzame aspoň niektorých: J. Meslier, G.B. de Mably, Morelly, Saint Simon a K. Fourier. Z ich diel uvádzame vybrané ukážky, a to: J. Meslier vo svojom diele „Testament“ odporúča usporiadať spoločnosť podľa názorov a spôsobu života prvých kresťanov.

Saint Simon vo svojom diele „Priemyselny systém“ kritizuje nespra-

vodlivé usporiadanie spoločnosti na báze súkromného vlastníctva. Riešenie videl v nahradení súkromného vlastníctva kolektívnym vlastníctvom na báze komún – družstiev, ktoré sa stanú základom novej spravodlivejšej spoločnosti. V diele „Nové kresťanstvo“ presadzoval spravodlivejšie usporiadanie spoločnosti na kresťanských zásadách, podľa ktorých žili prví kresťania v tzv. Jeruzalemskom spoločenstve.

Všetci kresťanskí utopickí socialisti vo svojich dielach vychádzali z teórie „Svätého experimentu“ a na jeho základe sa pokúšali vybudovať novú, spravodlivejšiu spoločnosť, ktorá odstráni vykorisťovanie človeka človekom.

Medzi významných kresťanských mysliteľov stredoveku patria aj „Jezuiti“, ktorí v období r. 1610 – 1756 rozpracovali teóriu „Svätého experimentu“. V tzv. „redukcii medzi Guajanami“ realizovali prvý model „komunizmu“, ktorý historik Muratori nazval „šťastným kresťanstvom“. Jeho základom bol kolektívny majetok, ktorý považovali za „Boží majetok“. Ten svojou prácou využívali všetci členovia komunity. Zisk z majetku sa rozdeľoval na tri čiastky: Prvá časť zisku išla na zaplatenie daní a vydržiavanie misionárov, druhá na doplnenie rozpočtov chudobných rodín a práceneschopných členov a tretia časť sa použila na krytie potrieb komunity. A práve takého „trojičné“ rozdeľovanie zisku sa nie náhodou veľmi podobá na „kultúru dávania“, ktorú úspešne využívajú podniky, ktoré uplatňujú nový model sociálnej trhovej ekonomiky – Ekonomiku spoločenstva.

3. Vývoj názorov katolíckej sociálnej náuky v novoveku

Za medzník vzniku tohto obdobia považujeme rok 1894 a trvá až po súčasnú dobu. V záujme prehľadnosti možno aj toto obdobie členiť na štyri fázy:

3.1 Do prvej vývojovej fázy zahrňame obdobie od roku 1891, v ktorom pápež Lev XIII. vydal prvú sociálnu encykliku „Rerum novarum“ a položil tak základ pre vznik katolíckej sociálnej náuky ako vedy, a trvalo až do roku 1931. Za kľúčový problém, ktorý rieši táto encyklika, považujeme odporúčaný spôsob riešenia tzv. „robotníckej otázky“. Problém vznikol nástupom priemyselnej revolúcie a prechodom od manufaktúr na strojovú kapitalistickú veľkovýrobu. Táto prudká zmena spôsobu výroby materiálnych statkov spôsobila nielen vznik trvalej armády nezamestnaných a následne veľkú biedu námezdné pracujúcich, ale aj vznik ekonomického cyklu a ničivých hospodárskych kríz. Nezniesiteľná bieda pracujúcich podmienila vznik zosťreňného sociálneho napätia medzi buržoáziou a proletariátom, z čoho vznikla tzv. „robotnícka otázka“.

Pápež Lev XIII. sa v sociálnej encyklike „Rerum novarum“ postavil bezvýhradne na stranu zbedačenej robotníckej triedy a vyzval štát a odbory, aby spoločne túto otázku vyriešili pokojnou cestou.

Robotnícku otázku sa však rozhodol vyriešiť aj K. Marx, ktorý vyzval robotníkov vyriešiť tento kľúčový problém násilnou cestou. Vyzýval pracujúcich stupňovať sociálne napätie, zostrovať triedny boj a organizovať vzbury a nepokoje s cieľom uskutočniť proletársku revolúciu, nastoliť diktatúru proletariátu a využiť politickú moc na likvidáciu kapitalizmu.

Pápež Lev XIII. v takto vyostrenom sociálnom napätí darom dôrazne varoval pracujúcich pred násilným riešením „robotníckej otázky“ a upozorňoval ich na strašné dôsledky proletárskej revolúcie pre celú spoločnosť. Zbedačená robotnícka trieda nebola schopná pochopiť varovanie pápeža, že proletárska revolúcia a nastolenie socializmu im priniesie ešte väčšiu biedu, strádanie, hlad, nespravodlivosť a uvrhne ich do moderného otroctva. Možno len ľutovať, že ľudstvo neskoro pochopilo a presvedčilo sa o pravdivosti pápežom predvídaných strašných dôsledkov násilného riešenia „robotníckej otázky“. Ľudstvo až po sto rokoch, po zániku reálneho socializmu a rozpade svetovej socialistickej sústavy začiatkom deväťdesiatych rokov dalo pápežovi uznanie za ním predvídané dôsledky a jeho oprávnené obavy o ďalší vývoj ľudstva.

Sociálna encyklika „Rerum novarum“ sa stala základným dokumentom katolíckej sociálnej náuky. Všetky ďalšie sociálne encykliky z nej vychádzajú, na ňu nadväzujú a ňou sa riadia pri riešení závažných problémov spoločnosti. Táto je medzníkom vo vývoji sociálneho učenia katolíckej cirkvi a začiatkom vzniku katolíckej sociálnej náuky, ktorá predstavuje novú kvalitu pre jej ďalšiu sociálnu činnosť.

3.2 Druhá fáza vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky zahŕňa obdobie od vydania druhej sociálnej encykliky „Quadragesimo anno“, ktorú v roku 1931 napísal pápež Pius XI. až do r. 1961.

Ťažisko encykliky spočíva v kritickej analýze neznesiteľnej biedy a ťažkom sociálnom postavení, v ktorom sa ocitli pracujúci celého sveta v podmienkach veľkej svetovej hospodárskej krízy v období rokov 1929 – 1934.

Možné východisko z neznesiteľnej biedy pracujúcich pápež videl v nutnosti zásahov štátu do ekonomiky uzákonením systému podpôr pre nezamestnaných a sociálnych zákonoch.

V encyklike pápež konštatuje a zdôrazňuje, že napriek hlbokým technickým zmenám a rastu produktivity práce sa vykorisťovateľský charakter kapitalizmu nezmenil. Za základ kapitalizmu považuje monopoly, ktoré umožňujú buržoázii hromadiť nielen obrovské bohatstvo, ale aj hospodársku a politickú moc. Vznikla finančná oligarchia, pomocou ktorej hŕstka najbohatších magnátov ovládla štát a využíva ho ako nástroj na dosahovanie stále väčších ziskov na úkor pracujúcich.

– 46 – V súvislosti s finančnou oligarchiou sa pápež v encyklike zaoberá s tromi totalitárnymi systémami svojej doby, a to nielen s ruským komunizmom, ale aj s talianskym fašizmom a nemeckým nacizmom, ktoré pre ľudskú spoločnosť predstavujú vážne nebezpečie.

Pozornosť si zasluhuje aj názor pápeža, ktorý poukazuje na závažnú skutočnosť, že zatiaľ čo v období pápeža Leva XIII. existoval socializmus len vo forme socialistickej ideológie, tento sa v ďalšom období zmaterializoval v ZSSR. Po uskutočnení proletárskej revolúcie a nastolení diktatúry proletariátu v Rusku vznikol prvý socialistický štát. Jeho vznik sprevádzala dlhotrvajúca občianska vojna, v ktorej komunistická oligarchia zlikvidovala nielen súkromné vlastníctvo, ale aj vlastníkov.

Život potvrdil, že po získaní politickej moci sa socializmus stal systémom neveriteľne krutým a spôsobil nielen spustošenie hospodárstva, ale aj morálny úpadok spoločnosti, duchovnú prázdnotu ľudí a z nej vyplývajúcu beznádej a zúfalstvo. Potvrdili sa vážne obavy a predpovede pápežov, že vládnucej straníckej byrokracii nie je nič sväté, o čom svedčia aj tisíce nevinných ľudí, ktorí zahynuli v socialistických gulagoch.

3.3 Tretia fáza vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky zahŕňa obdobie od r. 1961 až do r. 1981. V tomto „koncilovskom“ období vydali svoje encykliky pápeži Ján XXIII. a Pavol VI., z ktorých uvedieme aspoň niektoré.

V roku 1961 vydal pápež Ján XXIII. koncilovú sociálnu encykliku „Mater et Magistra“ a následne v r. 1963 encykliku „Pacem in terris“. V sociálnej encyklike „Matka a učiteľka“ zdôrazňuje, že v súčasnej dobe sa musí nielen katolícka sociálna náuka, ale aj kresťanské sociálne učenie dôslednejšie zaoberať „sociálnou otázkou“, ktorá bola v minulosti zameraná výlučne len na robotnícku triedu. Život ukázal, že v súčasnej dobe ju treba rozšíriť na všetky spoločenské vrstvy, národy a medzinárodné spoločensvá, lebo táto nadobudla celosvetový charakter.

V tomto období aj vynorila aj naliehavá otázka, či katolícka cirkev má právo podieľať sa na riešení závažných sociálnych problémov spoločnosti. Na otázku jednoznačne a s osobitným dôrazom odpovedal pápež, že „katolícka cirkev ma nielen právo, ale aj povinnosť aktívne a zodpovedne sa podieľať na riešení závažných sociálnych problémov, ktoré v súčasnej dobe stále naliehajú a ťažšie doliehajú na celú spoločnosť.“

V tomto období aj pápež Pavol VI. vydal v r. 1967 významnú sociálnu encykliku „Populorum progressio“ (O rozvoji národov), v ktorej konštatuje, že sociálna otázka ľudstva nadobudla celosvetový charakter. Zdôrazňuje, že katolícka cirkev sa v súčasnej dobe musí vážne zaoberať aj medzinárodnými sociálnymi problémami, lebo sociálne konflikty nadobudli celosvetové rozmery a hrozia katastrofálnymi dôsledkami pre celé ľudstvo. Rastie sociálne napätie nielen medzi krajinami, ale predovšetkým vo vnútri jednotlivých krajín, a to bez ohľadu na to, či sa jedná o chudobné, alebo bohaté krajiny. Medzi krajinami bohatého Severu a chudobného Juhu dochádza k prehlbovaniu sociálnych rozdielov a obyvatelia rozvojových krajín žijú v nepredstaviteľnej chudobe a biede.

3.4 Štvrtá fáza vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky zahŕňa obdobie od r. 1981 až po súčasné obdobie, ktoré je bohaté na významné svetové udalosti a nové sociálne problémy. V tomto období vydal pápež Ján Pavol II. tri sociálne encykliky, v ktorých novým spôsobom formuluje kľúčové úlohy katolíckej sociálnej náuky. Vzhľadom na množstvo a závažnosť nových sociálnych problémov, ktoré nadobudli celosvetový charakter, rozdelili sme toto obdobie na tri vývojové etapy.

3.4.1 Vývoj názorov katolíckej sociálnej náuky v I. etape

Prvú etapu vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky tvorí obdobie rokov 1981 – 1987. Pápež Ján Pavol II., vydal v r. 1981 svoju prvú sociálnu encykliku „*Laborem exercens*“. V nej sa pápež zaoberá charakterom živej ľudskej práce, ktorá v katolíckej sociálnej náuke cirkvi zaujíma ústredné postavenie a je kľúčom na riešenie všetkých sociálnych otázok.

Ľudská práca je nielen základom existencie ľudstva, ale aj trvalou podmienkou sebazdokonaľovania ľudí. Pápež sa v nej dôsledne zaoberá vzájomným vzťahom práce a techniky. Za najdôležitejší nástroj trvalého rastu produktivity považuje techniku. Technika sa však podľa jeho názoru môže stať a aj sa stáva nešťastím pre pracujúcich ľudí vtedy, keď ich pripraví o prácu a podriaďuje si prácu tak, že sa jej nositeľ – človek stáva jej otrokom. Hoci človek je určený a povoláný k práci treba zdôrazniť, že práca má a musí predovšetkým slúžiť človeku a nie človek práci.

Pápež poukazuje aj na závažnú skutočnosť, že rozvoj priemyslu podmienil vznik protirečenia medzi prácou a kapitálom a spôsobil veľký konflikt medzi nimi. Z protirečenia medzi prácou a kapitálom vznikol aj tzv. omyl ekonomizmu, ktorý sa súčasne stal zásadným omylom materializmu. Jeho podstata spočíva v tom, že sa podnikatelia pozerajú na prácu výlučne z ekonomického hľadiska, prehliadajú morálne hodnoty a hrubo porušujú zásady podnikateľskej etiky.

3.4.2 Vývoj názorov katolíckej sociálnej náuky v II. etape

Druhá etapa štvrtej fázy vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky tvorí obdobie od r. 1987 – 1991, v ktorom pápež Ján Pavol II. vydal ďalšiu sociálnu encykliku „*Sollicitudo rei socialis*“ (Starostlivosť o sociálne otázky). V nej pápež mimoriadnu pozornosť venuje hospodárskej a sociálnej zaostalosti krajín tretieho sveta. Zdôrazňuje, že ďalej nemožno prehliadať tragickú skutočnosť, že zatiaľ čo väčšina ich obyvateľov žije v neznesiteľnej biede, privilegovaná domáca šľachta žije v nepredstaviteľnom blahobyte a prehnanom konzumizme.

Napriek tomu, že mocní tohto sveta a významné medzinárodné organizácie už viackrát sľúbili poskytnúť týmto krajinám potrebnú pomoc, nestalo sa tak. V rozvojových krajinách pribudli v uplynulom období k vážnym hospodárskym a sociálnym problémom ďalšie problémy. Z nich pápež uvádza: neznesiteľnú biedu, hlad, podvýživu, vysokú

úmrtnosť detí, demografické problémy, nedostatočná zdravotná starostlivosť, nedostatok pitnej vody, negramotnosť, nízka úroveň vzdelania, únik mozgov, zvyšovanie vykorisťovania, útlaku, diskriminácia a iné.

K naliehavým problémom, ktoré si rozvojové krajiny nedokážu vyriešiť bez pomoci priemyselne vyspelých krajín, patria aj: reforma medzinárodného obchodu, odstránenie protekcionizmu, urýchlená reforma zastaralého finančného systému, odstránenie cenových nožníc, pozemková reforma, vybudovanie závlahových zariadení a iné. Okrem týchto, medzi závažné vnútorné problémy, ktoré treba urýchlene riešiť, patria: odstránenie diktátorských, úplatkárskeho a autoritárskych režimov, neobmedzenej moci skorumpovanej domácej šľachty, zabránenie zneužívania poskytovanej pomoci na obchod so zbraňami, pokračovaniu bratovražedných vojen a iné.

V závere encykliky upozorňuje pápež medzinárodné organizácie aj na drancovanie národného bohatstva rozvojových krajín medzinárodnými monopolmi. Poukazuje na nutnosť obmedzenia nadmerného využívania obmedzených a neobnoviteľných prírodných zdrojov, najmä nafty a zemného plynu, ktoré nielen devastuje životné prostredie, ale ohrozuje aj existenciu budúcich generácií a v konečnom dôsledku aj existenciu ľudstva.

3.4.3 Vývoj názorov katolíckej sociálnej náuky v III. etape

Tretiu etapu vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky tvorí obdobie od r. 1991 až po súčasnosť. V tomto období z príležitosti stého výročia vydania prvej sociálnej encykliky pápeža Leva XIII. „*Rerum novarum*“ vydal pápež Ján Pavol II. svoju tretiu sociálnu encykliku „*Centesimus annus*“ (Stý rok).

V úvode encykliky pápež hodnotí a charakterizuje najvýznamnejšie udalosti svetových novodobých dejín, ktoré sa udiali začiatkom deväťdesiatych rokov XX. storočia. Tieto významné svetové udalosti charakterizuje takto: „Rozpad reálneho socializmu nemá vo svetových dejinách obdobu. V priebehu krátkej doby sa rozpadla „ríša zla“, ktorá pomocou atómových zbraní bola schopná zničiť celý svet.“ (CA, s. 88)

Za veľmi významnú treba považovať skutočnosť, že sa táto revolúcia uskutočnila bez násillia a uskutočnili ju výlučne pracujúci s pomocou pravdy a spravodlivosti.

Svet po uskutočnení tejto revolúcie stojí na dôležitej križovatke a musí urýchlene a dôsledne riešiť dva kľúčové problémy, problémy mravnosti a chudoby.

Pápež prejavuje ľútosť nad tým, že až po dlhom časovom odstupe – sto rokov, si ľudia uvedomili vážnosť varovania pred násilným riešením „robotníckej otázky“ a ocenili prekvapivo presné predvídanie „budúcich vecí“ pápežom Levom XIII. a jeho vedeckú predpoveď strašných dôsledkov proletárskej revolúcie pre obyvateľov socialistických krajín. Ľudia až dnes pochopili, že totalitný socialistický systém priniesol

mnohým ujarmeným národom nielen biedu, hlad, neistotu, strach, ale aj duchovnú prázdnotu a pripravil o život vyše sto miliónov nevinných ľudí.

Pápež v encyklike mimoriadnu pozornosť venuje aj príčinám rozpadu svetovej socialistickej sústavy a charakterizuje kľúčové problémy, ktoré musia postkomunistické krajiny riešiť pri transformácii socialistickej príkazovej ekonomiky na trhovú ekonomiku. Zdôrazňuje, že tieto krajiny po odstránení „reálneho socializmu“ musia mimoriadnu pozornosť venovať spravodlivému riešeniu zložitých ekonomických a sociálnych problémov. Musia dôsledne dodržiavať základné ľudské práva a to: právo na život, právo žiť v usporiadanej rodine, právo slobodne zakladať rodinu a vychovávať svoje deti, ako aj právo na prácu, sociálne a zdravotné zabezpečenie, na podporu v zamestnanosti, právo na vzdelanie, ale aj právo na dôsledné dodržiavanie morálnych hodnôt, podnikateľskej etiky, a aj právo na slobodu, pravdu, spravodlivosť, toleranciu, vzájomnú úctu, pravdovravnosť, spoľahlivosť, svedomitosť k práci a iné.

Pápež v závere encykliky poukazuje na skutočnosť, že hoci táto encyklika vychádza z minulosti, je dôsledne zameraná na budúcnosť. Tak ako sociálna encyklika „Rerum novarum“, tak aj encyklika „Centesimus annus“, vydaná na rozhraní nielen nového storočia, ale aj nového tisícročia, podnecuje ľudí dobrej vôle, aby sa všetci dôkladne a zodpovedne pripravili na život v treťom tisícročí.

Záver

V závere považujeme za potrebné zdôrazniť, že uvedená analýza vývoja názorov nielen kresťanského sociálneho učenia, ale osobitne vývoja názorov katolíckej sociálnej náuky, predstavujú zdroj a vytvárajú predpoklad pre vznik a vývoj novej kresťanskej ekonomickej teórie. Nemožno však opomenúť, že rozhodujúci význam pre vznik a formovanie sa novej ekonómie má skúmanie podstaty nových výrobných vzťahov, ktoré už existujú a úspešne sa rozvíjajú v podnikoch ekonomiky spoločnosti, ktoré dôsledne uplatňujú zásady kultúry dávania.

Literatúra

- [1] AKVINSKÝ, T.: Summa theologica, I – II, Edica Kristál, Olomouc 1938.
- [2] GLOS, J.: Prínos kresťanstva do rozvoja ekonomickeho myslenia, Ekonomická fakulta UMB Banská Bystrica 2002, ISBN 80-8055-578-8.
- [3] JÁN PAVOL II.: Encyklika „Laborem exercens“, Rím 1981, AAS 73.
- [4] JÁN PAVOL II.: Encyklika „Sollicitudo rei socialis“, Rím 1988, AAS 80.
- [5] JÁN PAVOL II.: Encyklika „Centesimus annus“, Trnava 1992, SSV.
- [6] JÁN XXIII.: Encyklika „Mater et Magistra“, Rím 1961, AAS 53.
- [7] LEV XIII.: Encyklika „Rerum novarum“, Romae: Poenis XIII., P. M. Acta XI, 1892.
- [8] LUBICHOVÁ, Ch.: List pápežovi J. Pavlovi II., Roca di papa, Rím 1996.

- [9] OCKENFELS: Katolícka sociálna nauka, Zvon, Praha 1994.
- [10] PAVOL VI.: Encyklika „Populorum progressio“, Rím 1967, AAS 59.
- [11] Písmo sväté, Nový zákon, Skutky apoštolské, SSV, Trnava 1970.
- [12] PIUS XI.: Encyklika „Quadragesimo anno“, Rím 1931, AAS 23.
- [13] Sociálna encyklika 1891 – 1991, Zvon, Praha 1996.
- [14] WEILER, R.: Úvod do katolíckej sociálnej náuky, Nitra, Germond, 1996.